

Shuggie Bain: Socialrealistiske grusomheder i Glasgow

Publiceret 05/06/2021 i Bøger/Kultur af Isabella Mieke-Renard

Print

BØGER // ANMELDELSE – Douglas Stuarts *Shuggie Bain* tager læseren på en rejse tilbage til Thatcher-tidens Glasgow, hvor titelfiguren vokser op med en alkoholiseret mor, en voldelig – og fraværende – far. For slet ikke at tale om hans udfordringer med den seksuelle identitet. Det er historiefortælling af fineste karat, mener Isabella Mieke-Renard i sin anmeldelse.

Historiefortælling er essensen af enhver skønlitterær bog. Men det interessante sker, når en historie på skrift (og nej tak, jeg vil ikke høre dem på lyd) ikke blot formår at indfange, overraske, underholde eller påvirke os – men *kan ramme os dybt i hjertet*. Og bliver siddende længe efter.

Er det især identifikationen med karaktererne, miljøet eller det uventede indblik i en ukendt flig af verden? Kan man græde, sulte, elske, få tæsk, skamme sig, kæmpe, udmattes og blive skiftevis irriteret og forarget og sønderknust – sammen med et fiktivt persongalleri, så er den store romans *mission accomplished*.

Booker-vinder afvist af 40 forlag

Skotske Douglas Stuart har med god grund modtaget Booker-prisen (2020) for netop sådan en præstation.

Bogen med titlen *Shuggie Bain* er blevet kaldt “et mirakel”, fordi den nær aldrig var blevet udgivet. Over 40 forlag gav manuskriptet afslag. (Tænker, at *nogen*, for ikke at sige 40 forlag, siden har holdt krisemøder).

Dens vej til toppen betegnes som “et litterært eventyr”, fordi det er sjældent, at en forfatterdebutant scorer verdens næststørste litterære pris. Bogen er baseret på 10 års arbejde, der egentlig var tænkt som terapeutisk bearbejdning af egne barndomstraumer. Som hovedpersonen i romanen har forfatterens egen opvækst langt fra været “en dans på roser”.

FORFATTEREN TIL “SHUGGIE BAIN”, DOUGLAS STUART.

FOTO: WIKIMEDIE COMMONS

Så fik jeg gennempløjet kliché-marken i ovenstående baggrunds-info. Det befriende er netop i dette tilfælde, at en *tåreperser* kan være rensset for klichéer og alligevel ramme plet i en broget læserskare.

Shuggie Bain er allerede købt af et amerikansk produktionsselskab, så en tv-serie er på vej. Den kunne sagtens tænkes at blive overdrevent sentimental, hvis værkets rå socialrealisme tippes over i Hollywoodsk “feel bad but good”-dramaturgi.

Jernladyens barske 80'ere

Vi befinder os Glasgow i 80'erne, hvor [Margaret Thatchers](#) økonomiske reformer fører underklassen ind i et postindustrielt traume; skibsværfterne, stålværkerne og ikke mindst kulminerne lukker. Arbejdsløsheden stiger til over 35 procent blandt de ufaglærte.

Velfærdsydelse skæres drastisk ned, samtidig med, at Thatcher holder den berømte tale om netop disse befolkningsgrupper: ”These groups are casting their problems on society. And *who* is society? There *is* no such thing”. Men en jernladys stålsatte ord udrydder ikke et klassesamfund. Tværtimod.

Fortællingen om Shuggie Bain, hans familie og deres urimeligt barske miljø og vilkår blandt de lavest rangerende, vidner om en deroute fra hårde, opslidende jobs og små indkomster til nu ingen penge og fattigdom. Kvinderne, der har født 4-7 børn og altid forventes at gå hjemme og løse eller dække over familiens tab.

Protestanter og katolikker i flæng, hvor religionen pludselig betyder forsvindende lidt i dagligdagen undtagen til søndagsmesse. At skaffe mad og tøj og mønter nok til el-apparatet eller gas-automaten og maling til at dække over de fugtige betonboligers skimmelsvamp er ikke udfordringer, der løses med bønner. Her får vi et mildest talt dystert tidsbillede af et dystert årti i Skotland, beskrevet i detaljer.

Til mere end et nysgerrigt smugkig

Detaljegraden i Stuarts tekst er til tider irriterende. Men samtidig nødvendig. Han ønsker ikke kun *at udstille* desperationen, sulten, brutaliteten, skammen og skylden. Han tager os *helt med ind* – så vi læsere ikke nøjes med et distanceret ”smugkig” og slubrer historier om disse hårdt plagede skæbner i os af velment nysgerrighed.

Denne insisteren fra forfatterens side kan minde om realismen i film af dygtige instruktører som Ken Loach eller Mike Leigh, der også formår at løfte sig fra ”elendighedsporno” til et portræt af *dagliglivets* elendighed i den mest udsatte del af arbejderklassen.

Hovedpersonen, Shuggie Bain, er en lille dreng, der stikker ud. *A misfit*. ”He’s no right”, siger alle om ham. Hans umandige facon går ham på, han vil for alt i verden være ”normal”. Han har ingen faderfigur, hans far skred fra familien, da han var 6 år, uden at sige hvorfor. Ligesom de mange andre fædre i kvarteret.

Shuggie Bain hader fodbold

Han er blid, frygtsom, ensom og tør kun danse alene. Og så hader han fodbold i skolegården: ”Flyt så røven, Bain! Din lille bæskubber”, råber gymnastiklæreren, mens alle drengene griner og håner med. På den næste skole får han øgenavnet ”Benny baghyler”, hvor en nabodreng begår overgreb mod ham bag et skur og truer ham til tavshed.

Alle, både voksne og børn, gør nar af hans feminine gang. ”Kan du lave piruetter, din lille svans”. En dag tvinger hans storebror ham ud på en mark for at øve maskulin gangart. Mest af alt for at redde sin lillebror fra mobningen. Han øver lange skridt, spredte ben, altid at tage sig i gylpen undervejs og for guds skyld droppe al den svingen med armene.

De andre synes Shuggie taler ”fisefornemt” skotsk, fordi han er så høflig og aldrig bruger slang. Mest af alt drømmer han om at blive *en helt anden dreng*. Men frisør drømmer han også om at blive, fordi han er så god til at rede hår på Agnes. Hun er hans eneste ven, den eneste der virkelig forstår ham. Og Agnes er hans *mor*. Hun er romanens anden hovedperson.

Den falmede skønhed

Agnes er kvarterets skønhed og får 2 børn med en pligttopfyldende, men kedelig mand, der ikke matcher hendes trang til drama og vildskab. Så hun sløjfer ham, og han sløjfer børnene (totalt), og så bliver hun gravid med sit livs kærlighed, den notoriske og voldelige charlatan kaldet Store Shug.

Han er lille Shuggies far. Han kører taxa om natten, får pludselig nok af Agnes' gråd og vrede over hans utroskab og vælger i stedet taxacentralens operatørdame. Dog vender han indimellem tilbage for at tjekke, at ingen andre har scoret Agnes og "forærer" hende et knald. Hun bliver alene med tre børn, må leve af *Government allowance* (bistandshjælp) og går i hundene.

Portrættet af Agnes, som er en kærlig, men katastrofal mor, er så *nuanceret* i sin gru og i sit kærlige blik på kvinden, at man umuligt kan give karakteren (og ja, forfatteren) kredit nok. Alt, hvad jeg kunne skrive her i beskrivelsen af hende, ville ikke gøre fyldest.

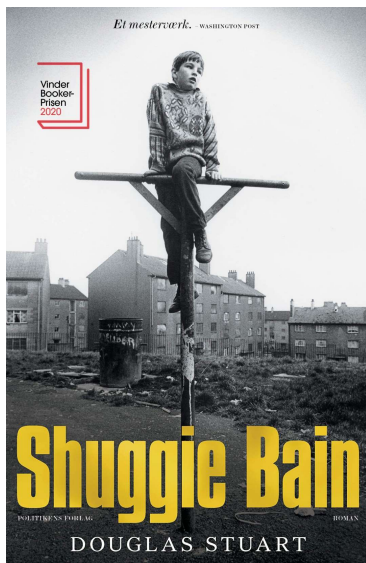
Det er en dyb skildring af et menneskes eskalerende deroute, kampen for overlevelse og værdighed, skønhed og grimhed, skarp begavelse og et utal af dumheder, masser af charmerende og ucharmerende situationer følger i hendes kølvand.

Lille Shuggie Bain, som vi følger fra hans femte til sekstende år, kæmper en evig kamp for at redde sin mor i alle døgnets timer. Han er nattevagt *og* dagvagt. Men hendes intensive druk gør det umuligt. De ældre søskende flygter hjemmefra, og de få penge fra bistanden går til øl og sprut før mælk og mad.

En pose med flydende mod

Nabo-kvinderne, der både fordømmer og beundrer Agnes, drikker også støt og tømmer gerne vodkaflaskerne og øldåserne "for flydende mod".

Barndomshjemmet bliver et samlingspunkt for hvem som helst, der kan dukke op med en pose sprut. Mændene ved godt, at en alkoholisk alenemor som Agnes er til salg eller gratis under blackouts. Mængden af skam, ydmygelser, tiggeri, voldtægt og selvmordsforsøg er ikke til at bære. Det er en rå bog om det rå liv.

“SHUGGIE BAIN”, POLITIKENS FORLAG, PRESSEFOTO

En scene, hvor Agnes hører om, hvorfor Shuggie mobbes (han fortæller aldrig selv noget dårligt om sit liv til sin mor) og derfor modvilligt tilbyder sex til en nabo, mekaniker og far til 5 sønner, hvis han bare kan få hendes dreng til at spille mere fodbold eller fiske, beskrives således:

“Lugten af smørefedt og motorolie blev hængende i hendes næsebor længe efter. Hans pik havde vist sig at være mørkere end hans krop, som om den var beskidt, eller, håbede hun, var blevet så hårdhudet og misfarvet af overdreven brug”.

Bagefter går hun hjem, sætter sig i det iskolde bad – gasvarmeren har ikke flere mønter i – og hulker af skam. Shuggie vil ikke fiske – han vil redde sin mor – og gør alt, alt, alt, hvad han kan. Han er medafhængighed i ordets alkohol-psykologiske forstand, men de er begge medafhængige.

Uden hinanden vil mor og søn intet have tilbage at klynge sig til. Hans eneste livsgnist er at holde Agnes i live. Hendes eneste livsgnist er at opretholde en for længst tabt værdighed. De bliver hinandens kompas.

Vi følger familiens opløsning og kvarterets socialrealistiske grusomheder gennem det naive barns blik frem til den pludselig alt for tidligt modne og ansvarlige teenagedreng. I nedturen ser han sin mor gøre sig i stand, noget han før elskede at kigge på:

“Agnes var meget kraftigt sminket, og for Shuggie så det ud, som om makeuppen var blevet lagt oven på adskillige andre ansigter, hun havde glemt at tage af først.”

Han er stolt af, at hun – fuld eller ædru eller abstinent – altid går med neglelak og læbestift og sorte stiletter. Men de er slidt op nu:

“Gummiduppen var slidt af højre sko, og selv om hun havde farvet hælen med en sort gammel bingo-tus, skrabe det spidse metalsøm mod gulvet. Med et hvin af svære tider”.

Kunsten at skrive, ikke bare beskrive

Douglas Stewart kan skrive – ikke kun beskrive – og teksten holder igennem denne 500 siders tour de force i Glasgows forstæder. Her lidt eksempler på sanselige metaforer, f.eks. undersøger Shuggie et nyt, trist socialt boligområde, efter de igen er flyttet:

“Der var ingenting for enden af vejen. Ved kanten af mosen endte vejen, som om den havde givet op”.

Og en aften, hvor moren med voldsomme abstinenser går med til besøg af en ung mand, der lover at medbringe forsyninger, tvinges hun til at danse:

“Hans hals var nopret af gåsehud, og der hang en duft af fyrrenåle om ham fra den slags aftershave, der lugtede af WC-rens uden det mindste strejf af sex”.

Og så dette ret uforglemmelige lille billede af en AA-mand, der gerne vil virke smart, men ikke er det:

“Manden bevægede sig med en sær, skramlende gang, som om han bestod af en stabel tallerkener, der var ved at vælte. Han havde noget påtaget selskabeligt og snakkesaligt over sig, som han forsøgte at dække over sin ensomhed med”.

Et menneske fortalt eller i hvert fald tolket med få ord. Det kræver en skarp pen.

Det er ikke sandt... men skrevet i sandhed.

Oversættelsen af *Shuggie Bain*, derimod, gav anledning til undren flere steder. Og jeg har svært ved at undskylde det med skotsk slang eller uoversættelige talemåder. Det er på dansk, jeg undrer mig.

Som: “Han havde hørt, at han var en horebuk”? Eller “De kendte begge to til nødens hvasse æg”? Eller “Mens Joannie bare var en kludehandlerkrikke”? Jeg tænker, at vi er i midt-80erne, og flere gange undervejs følte jeg mig desværre revet ud af et ellers detaljeret tidsbillede.

Shuggie Bain er, hvor sært det end lyder, ikke en deprimerende bog. Fattigdom, misbrug, svigt og arbejdsløshed er tunge temaer. Men det her er ikke en typisk bog i “misery memoir”-genren. I øvrigt er den ikke autofiktion.

Den har mange ligheder med Douglas Stuarts egen barndom. Han er selv homoseksuel og mistede sin mor tidligt til alkoholmisbruget og er opvokset i Glasgow, men som han har udtalt efter bogens succes: “Not a word of it is true, though it is all written in truth”.

En hjerteskrærende roman kan netop være livgivende. Den skæv og skær og rammer hjertet. Så enhver læser ikke er i tvivl om at være *i live*. Derfor er *Shuggie Bain* netop “Pure Dead Brilliant”, som min skotske mor ville have sagt.

[LÆS FLERE ARTIKLER AF ISABELLA MIEHE-RENARD HER](#)

Douglas Stuart: *Shuggie Bain*. Roman, Politikens Forlag. Er udkommet.

Fotos:

- ISABELLA MIEHE-RENARD
- SENESTE ARTIKLER

Isabella Miehe-Renard er journalist og forfatter. Hun er tidligere studievært på Kanal 2, TV2, DR1 og DR2. Hun bor i kollektiv i Halsnæs og trives udenfor rampelyset. Tæt på hav og fjord og Danmarks største sø.